

V

Jornades d'arqueologia de les Illes Balears

V

Jornades d'arqueologia de les Illes Balears

V Jornades d'arqueologia de les Illes Balears

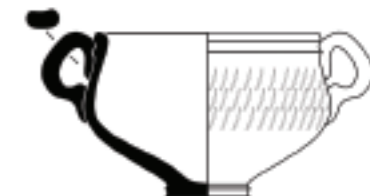
Consell de Mallorca

Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

EDICIONS DOCUMENTA BALEAR

V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

(Palma, 28 a 30 de setembre, 2012)

2013

Consell de
Mallorca

■ Vicepresidència de
Cultura, Patrimoni i Esports

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

Col·legi Oficial de Doctors
i Llicenciats en Filosofia i Lletres
i en Ciències de les Illes Balears
Secció d'Arqueologia

Coordinació:

Mateu Riera Rullan i Jaume Cardell Perelló

Edita:

Edicions Documenta Balear

ISBN:

978-84-154327-6-0

Dipòsit legal

D.L. PM-1126-2013

Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears

V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears (Palma, 28 a 30 de setembre, 2012) / [Coordinació Mateu Riera Rullan i Jaume Cardell Perelló]- 360 p. ; 21x21 cm.
ISBN 978-84-154327-6-0

Mateu Riera Rullan i Jaume Cardell

1. Arqueologia – Mallorca – Congressos
902(460.32)

SUMARI

REDESCOBRINT CAP DE BARBARIA II (FORMENTERA). RESULTATS DE LA 6ª CAMPANYA D'EXCAVACIONS ARQUEOLÒGIQUES.....	15	SES PAÏSSES DE LILLIU: CONSOLIDACIÓ I EXCAVACIÓ ARQUEOLÒGIQUES 50 ANYS DESPRÉS.....	89
Pau Sureda, Maria Bofill, Edgard Camarós, Marián Cueto, Xavier Gonzalo, Dioscórides Marín, Alba Masclans, Adriana Molina, Esteban Álvarez		Bernat Burgaya, Jordi Hernández-Gash, Margalida Munar, Antoni Puig	
PRODUCCIÓ CERÀMICA A LES PITIÜSES A INICIS DEL II MIL·LENI BC: LA COVA DES RIUETS (FORMENTERA).....	25	14ª CAMPANYA D'EXCAVACIONS A SON FORNÉS (MONTUÏRI, ANY 2011): EL SANTUARI 2.....	101
Ricard Marlasca Martín, Josep M. López Garí, Màrius Vendrell, Lorena Merino		Paula M. Amengual, Albert Forés Gómez, Lara Gelabert Batllori, Sylvia Gili, Jordi Hernández-Gasch, Vicente Lull, Rafael Micó, Cristina Rihuete, Roberto Risch	
L'EXPLOTACIÓ DELS RECURSOS ANIMALS A LES PITIÜSES A INICIS DEL SEGON MIL·LENNI CAL BC: UN TRET DIFERENCIAL?.....	35	EL SANTUARIO DE CALESCOVES (ALAIOR, MENORCA): LA COVA DELS JURATS O ESLÉSIA.....	109
Josep Maria López Gari, Ricard Marlasca Martín, Miguel McMinn Grivé, Damià Ramis Bernad		Margarita Orfila, Giulia Baratta, Marc Mayer	
ES BARRANC DE SA TRAMUNTANA, UN YACIMIENTO PREHISTÓRICO EN LA COSTA NORTE DE MENORCA.....	43	ESTUDIO DE LAS ÁNFORAS DE LA ÁFRICA BIZACENA LOCALIZADAS EN EL FONDO SUBACUÁTICO DEL PUERTO DE SANITJA (MENORCA).....	119
María Isidro, Fernando Contreras		Fernando Contreras Rodrigo, Antonio J. Talavera Montes, Pere Massó Bachpol	
RESULTATS PRELIMINARS DEL PROJECTE ENTRE ILLES: EL CAS DELS JACIMENTS DE SA FERRADURA (MANACOR) I CALA MORELL (CIUTADELLA).....	51	ESTUDIO DE LOS MATERIALES PROCEDENTES DE LA NECRÓPOLIS ALTO IMPERIAL DE CAN CORRÓ O DEL MATADERO, DE POLLENTIA (ALCUDIA, MALLORCA).....	127
Montserrat Anglada, Antoni Ferrer, Damià Ramis, Magdalena Salas		Francisca Cardona López, Sebastià Munar Llabrés, Margarita Orfila Pons, Antonio Arribas Palau †	
LOS ASENTAMIENTOS COSTEROS DE MENORCA: EL CASO DE ES CASTELLET (CALESCOVES, ALAIOR).....	59	LA TROBALLA D'UNA ÀREA DE NECRÒPOLIS ROMANA AL SUBSÒL DE LES ANTIGUES CASES DE CAN RAMIS A ALCÚDIA.....	135
Elena Sánchez López, Mario Gutiérrez Rodríguez, Margarita Orfila Pons		Miquel Àngel Sastre Vanrell, Francisca Cardona López	
CONTAMINACIONS DEGUDES A L'ENTERRAMENT I LA GESTIÓ DE CERÀMIQUES PREHISTÒRIQUES DE MALLORCA (c. 1750-50 aC).....	69	UN MODEL 3D PER A LA CIUTAT ROMANA DE POLLENTIA: ARQUITECTURA, TOPOGRAFIA I GEOGRAFIA.....	143
Daniel Albero Santacreu		Bartomeu Vallori Márquez, Miguel Àngel Cau Ontiveros	
ANÁLISIS ESTRATIGRÁFICO DE LA INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA EN LA NAVETA ALEMANY 2010-2011.....	79	EL JACIMENT ROMÀ DE SON ESPASES: L'ORGANITZACIÓ DE LES ESTRUCTURES.....	149
María Calderón, Emmanuelle Gloaguen, Daniel Albero, Emili Garcia, Manuel Calvo		M. M. Estarellas Ordinas, J. Merino Santisteban, F. Torres Orell	

LA CERÀMICA DELS HORITZONS FUNDACIONALS DEL LLOC ITÀLIC DE SON ESPASES, PALMA (MALLORCA).....	155	PRIMAVERA DE 1230: ANDALUSINS REFUGIATS A LA SERRA DE LLEVANT (MALLORCA).....	229
Albert López Mullor, Albert Martín Menéndez, Maria Magdalena Estarellas, Josep Merino, Francisca Torres		Miquel Barceló, Helena Kirchner, Mateu Riera Rullan	
ELS PRIMERS ROMANS DE PALMA.....	167	L'ENTORN ARQUEOLÒGIC D'ALMALLUTX, UNA PROJECCIÓ A ESCALA DE LA SEQUÈNCIA D'OCUPACIÓ HUMANA DE L'ILLA DE MALLORCA. PRESENTACIÓ I PERSPECTIVES DE FUTUR.....	241
Francisca Torres Orell, Francisca Cardona López		Jaume Deyà Miró, Pablo Galera Pérez	
LA PRODUCCIÓN DE VINO EN LA ZONA CENTRAL DE IBIZA DURANTE LA ANTIGÜEDAD.....	173	L'ALQUERIA ISLÀMICA DE TORREPETXINA (CIUTADELLA, MENORCA).....	249
Juan José Marí Casanova, Glenda Graziani Echávarri		Helena Kirchner	
LA VIL·LA ROMANA DE SON SARD. DADES PRELIMINARS DE LES INTERVENCIIONS ARQUEOLÒGIQUES SUBSIDIÀRIES DE LES OBRES DE MILLORA DE LES CARRETERES MA-4032 I MA-4034 DE SON SERVERA-MALLORCA.....	181	ESTUDI DE LES CERÀMIQUES ISLÀMIQUES TROBADES A L'ESTACIÓ ARQUEOLÒGICA DE CORNIA (Maó, Menorca).....	255
Beatriz Palomar Puebla, Francisca Cardona López, Sebastià Munar Llabrés		Luis Plantalamor Massanet, Jaume Sastre Moll	
APROXIMACIÓN AL ESTUDIO DE LA CIUDAD ROMANA DE SANISERA (SANITJA – MENORCA).....	189	INTERVENCIÓN ARQUEOLÓGICA SUBACUÁTICA EN EL PECIO DE BOTAFUCH, SUBSIDIARIA DEL PROYECTO DE EXPLANA Y MUELLES COMERCIALES AL ABRIGO DEL DIQUE BOTAFUCH EN EL PUERTO DE EIVISSA (FASE DESROLLADA ENTRE EL 15 DE NOVIEMBRE DE 2011 Y EL 20 DE ENERO DE 2012).....	267
Cristina Bravo Asensio, Fernando Contreras Rodrigo		Sebastià Munar Llabrés, Josué Mata Mora	
CERÀMICA DE LA ANTIGÜEDAD TARDIA DE LA CIUDAD ROMANA DE SANISERA (PORT DE SANITJA, MENORCA).....	199	ARQUEOLOGIA CONCENTRACIONÀRIA A MALLORCA: EL CAMPAMENT DELS SOLDATS.....	275
Tatiana Valente, Fernando Contreras		Antoni Puig Palerm, Tomàs Suau Mayol	
ESTUDIO BIOARQUEOLÓGICO DE LAS NECRÓPOLIS DE SANISERA (SANITJA –MENORCA).....	205	RESULTADOS PRELIMINARES DE LA INTERVENCIÓN ARQUEOLOGÍA REALIZADA EN LA CASA DE CULTURA, CALLE RAMON LLULL Nº 3 DE PALMA (ISLA DE MALLORCA).....	283
Georgina Pacheco, Carmen Olivares, Jo Hurts, Fernando Contreras		María José Rivas Antequera, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis Bernad	
GESTES, RITUALS FUNERARIS I ANÀLISI ANTROPOLÒGICA DELS ENTERRAMENTS DE L'ÀMBIT LATERAL SUD DEL BAPTISTERI I DE L'ÀMBIT A DEL SECTOR SUD DEL CONJUNT PALEOCRISTIÀ DE SON PERETÒ (MANACOR).....	213	RESULTADOS PRELIMINARES DE LAS EXCAVACIONES Y DEL CONTROL ARQUEOLÓGICO DE LAS FASES B y C EN EL BALUARD DEL PRÍNCIP DE PALMA DE MALLORCA.....	291
Llorenç Alapont, Magdalena Sastre, Rotger Leal		Antonia Martínez Ortega, Mateu Riera Rullan, Damià Ramis Bernad, M ^a José Rivas Antequera, M ^a Magdalena Riera Frau	
PERVIVENCIA DE LA COMUNIDAD JUDÍA EN LAS BALEARES DURANTE LA ANTIGÜEDAD TARDIA.....	223	SEGURIDAD EN EXCAVACIONES ARQUEOLÓGICAS.....	303
José Miguel Rosselló Esteve		Javier Sáenz Garcés	

PLANIMETRÍA EN “ELS CLOSOS DE CAN GAIÀ”. LA REANUDACIÓN DE UNA COOPERACIÓN.....	311
Christoph Rinne, Bartomeu Salvà i Simonet	
LA DOCUMENTACIÓ GRÀFICA AL PROJECTE DE RECUPERACIÓ, CONSOLIDACIÓ I MUSEÏTZACIÓ DEL MONESTIR BIZANTÍ DE L'ILLA DE CABRERA.....	315
Josep Maria Puche	
ESTRATÈGIES DE CONSOLIDACIÓ, RESTAURACIÓ I ADEQUACIÓ DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC. EL CAS DEL JACIMENT DELS CLOSOS DE CAN GAIÀ (2003-2012).....	325
David Javaloyas, Joan Fornés, Llorenç Oliver	
PRIMERES ACTUACIONS AL JACIMENT ARQUEOLÒGIC DEL PUIG FIGUER (ARTÀ).....	333
Magdalena Sastre, David Javaloyas, Emmanuelle Gloaquen	
ARQUEOLOGIA I PATRIMONI A SANTANYÍ.....	341
Nuria Martínez Rengel	
EL FONS ARQUEOLÒGIC DEL MUSEU DE MALLORCA. GESTIÓ DEL MOVIMENT 2008-2012.....	345
Rosa Maria Aguiló Fiol, Joana Maria Palou i Sampol	
ARQUEODIGITAL.COM EN LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONIO HISTÓRICO-ARQUEOLÓGICO DE LA ISLA DE MALLORCA.....	351
Maria Szatkowska, Eneko González San Juan	
PROPOSTA DE METODOLOGIA PER A L'ELABORACIÓ DE VALORACIONS ECONÒMIQUES SOBRE EL PATRIMONI HISTÒRIC.....	355
Joana Maria Gual	

PRESENTACIÓ

És una satisfacció poder oferir aquesta publicació amb els articles de les feines presentades a les V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears celebrades a Palma durant els dies 28 i 29 de setembre de 2012.

Amb el llibre que tenen a les seves mans torna a quedar demostrada l'excel·lent trajectòria que estan experimentant les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears organitzades, principalment, per la Secció d'Arqueologia del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears. Cal recordar que a les primeres Jornades celebrades l'any 2006 a Manacor, es varen presentar 12 xerrades, totes elles amb temàtiques força variades però sempre dins de l'àmbit mallorquí, i que l'any 2009, el Departament de Cultura i Patrimoni del Consell de Mallorca va voler col·laborar amb aquella iniciativa publicant aquells 12 treballs.

Aquella bona embranzida inicial va seguir donant fruits a les jornades de 2007 fetes a Felanitx, de 2008 a Maó, i de 2010 a Eivissa, passant a ser una reunió no només de temes de Mallorca, sinó de totes les Illes Balears. Totes aquelles jornades varen ser un èxit de participació i d'organització, i també varen poder arribar a ser convenientment publicades. Tot plegat va fer que s'anés consolidant aquell lloc de trobada, actualment bianual, pels professionals que treballen en temes relacionats amb l'arqueologia de les nostres illes. La mostra més evident de tals afirmacions és que a les jornades de l'any passat es varen arribar a presentar 44 xerrades on s'exposaren treballs vinculats a les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera.

El Consell de Mallorca, òrgan competent en matèria arqueològica, no podia deixar de col·laborar en un

esdeveniment tan significat celebrat a la nostra illa, i és per això que també ha volgut finançar completament el present exemplar de les *Actes V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears*.

Els articles aquí publicats són una molt completa representació del que és avui l'arqueologia de les Illes Balears. La seva reduïda extensió acompanyada d'un nombre abundant d'il·lustracions fan que el seu interès no quedi únicament centrat en el món científic, sinó també per a tota aquella persona aficionada a l'arqueologia i, fins i tot, per al públic en general.

Joan Rotger Seguí
Vicepresident de Cultura, Patrimoni i Esports
del Consell de Mallorca

PRÒLEG

La publicació que tenen entre mans ha estat possible gràcies a la feina, majoritàriament desinteressada, de moltes persones que estimen l'arqueologia de les nostres illes. Pens que hauria de ser un deure per a tots els que treballam en el gremi, sovint gràcies només a diners públics, el retornar a la societat allò que se'ns ha pagat. Amb aquesta publicació crec que s'assoleix dita empresa d'una manera extensa donat que està composta per articles de síntesi, poc extensos i molt ben il·lustrats, que clouen en un producte apte i atractiu per a tota mena de lectors.

Un dels principals objectius de les Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, ja des de la seva primera edició, era aconseguir un lloc comú on els professionals de l'arqueologia que fan feina a les illes Balears poguessin donar a conèixer els seus treballs més recents. Així, tots els articles presentats tenen dos elements comuns, per una banda estan relacionats amb l'arqueologia, i per l'altra el seu marc geogràfic està centrat a les illes Balears.

Les V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears, celebrades a Palma entre els dies 28 i 29 de setembre de 2012, varen ser un èxit tant de participació com de públic. També ho varen ser en tot allò relacionat amb la seva organització, i aquí cal recordar i agrair les excel·lents tasques realitzades pels coordinadors Antonia Martínez, Jaume Cardell i Antoni Planas.

També vull donar les gràcies a la Societat Arqueològica Lul·liana i al Consell de Mallorca per la bona predisposició que varen tenir, i també com pels mitjans humans i materials que ens varen facilitar.

En aquelles jornades, promocionades per la Secció d'Arqueologia del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en

Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears, es varen arribar a presentar 44 comunicacions signades per un total de 90 investigadors. A més, tant a la seu de la Societat Arqueològica Lul·liana, com a la del Consell de Mallorca, a l'edifici de la Misericòrdia, sovint es va arribar al centenar d'oients. És per això que crec que hem d'estar molt contents i orgullosos d'haver pogut tirar endavant la publicació de les actes d'un esdeveniment com aquell.

Pens que mai no s'havia aconseguit reunir un nombre tan elevat dels professionals que ens dedicam a l'arqueologia de les Balears. Tampoc mai s'havien presentat treballs de pràcticament tots els principals projectes que estan en marxa. Però tampoc no vull oblidar aquelles contribucions de feines més modestes que sovint han anat passant completament desapercebudes i oblidades, i de les quals estic convençut que també són cabdals per poder conèixer certs detalls del món arqueològic que d'una altra manera es podien arribar a perdre per sempre.

També ha estat una satisfacció veure que es publiquen treballs sobre alguns jaciments que romanien inèdits o dels quals feia anys que no se sabia res més que el que sortia a la premsa.

Una altra qüestió que ha quedat ben il·lustrada en aquest volum són els fruits de les demandes, entre d'altres, d'una gran part del col·lectiu d'arqueòlegs que feien feina l'any 2008 a Mallorca. Llavors es va demanar una millora en la concepció dels espais i infraestructures del Museu de Mallorca. Per tant, ens alegrem molt de la important millora dels magatzems de dit Museu presentats en aquest tom, una reivindicació a la qual no hem deixat de dedicar esforços i per la qual hem patit i seguim patint molts mals de cap.

En aquest sentit, esperem que prest se'ns torni a fer cas i no es continuï demanant malbaratar diners públics i privats per a siglar els materials arqueològics d'una manera irracional i gens pràctica.

En aquest volum es troben treballs centrats en labors o investigacions fetes a les illes de Mallorca, Menorca, Eivissa, Formentera i Cabrera, o del conjunt d'algunes o de totes elles. Dues terceres parts dels autors són originaris de les nostres illes, però volem destacar que una tercera part són investigadors de la resta de l'Estat o fins i tot de l'estranger.

La majoria dels articles estan fets per arqueòlegs, però també n'hi ha d'elaborats per historiadors, historiadors de l'art, epigrafistes, filòlegs, antropòlegs, biòlegs, geòlegs, museòlegs i restauradors. Són per tant un bon exemple de la pluridisciplinarietat que està assolint l'arqueologia, i també una bona mostra del seu de cada cop més important paper en la societat i en el món científic del segle XXI.

Em plau encara més poder presentar aquest volum en els moments terribles que el país està vivint. Certament no tinc dubtes sobre el fet que s'havien de practicar retallades en aquell model de desenvolupament irracional basat en el crèdit d'uns doblers que no teníem i que haurem de seguir pagant durant molts d'anys. Se'ns dubte hi ha despeses molt més prioritàries que allò que es pugui gastar relacionat amb el món l'arqueologia. Indubtablement la sanitat, l'educació i el benestar social han d'estar al davant d'aquest desemborsament. Però no s'hauria de deixar l'arqueologia al darrera de tot, perquè és un dels pilars per poder seguir adquirint nous coneixements de la nostra història que hauran de servir per educar millor les futures generacions. A més, i n'estic ben convençut, l'arqueologia hauria d'arribar a ser el motor per posar en valor un bon grapat de monuments que serveixin com a reclam turístic, i és que en aquest sentit jaciments de primer ordre no ens en falten.

Per tot plegat, crec que ha estat un gran encert de la Vicepresidència de Cultura, Patrimoni i Esports del Consell de Mallorca haver finançat aquesta publicació, una acció que volem reconèixer i agrair, especialment a la directora insular de Cultura i Patrimoni, Catalina Sureda, i al vicepresident de Cultura, Patrimoni i Esports, Joan Rotger.

No voldria acabar sense manifestar que em sembla evident que la publicació de les V Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears es caracteritza per ser un volum molt complet que crec que serà una fita a tenir en compte per al món de l'arqueologia balear.

Mateu Riera Rullan

President de la Secció d'Arqueologia del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de les Illes Balears.

14ª CAMPANYA D'EXCAVACIONS A SON FORNÉS (MONTUÏRI, ANY 2011): EL SANTUARI 2

Paula M. Amengual
Albert Forés Gómez
Lara Gelabert Batllori
Sylvia Gili
Jordi Hernández-Gasch
Vicente Lull
Rafael Micó
Cristina Rihuete
Roberto Risch

Introducció

Durant el mes d'agost de l'any 2011 es va dur a terme la 14ª campanya d'excavació al poblat arqueològic de Son Fornés (Montuïri, Mallorca), la qual afectà una zona de més de 300 m² delimitada pels talaiots 1 i 2, coneguda com a Zona D. Atesa la gran extensió de l'àrea excavada es van delimitar tres grans subzones: ZD-A, ZD-B, ZD-C (Fig. 2).

Aquestes àrees inclouen diferents recintes com el que aquí ens ocupa: el Santuari 2 (Fig. 1), un edifici exempt separat d'un altre de característiques semblants (Santuari 1) per un carreró estret. El Santuari 1 va ser excavat l'any 2008.

No obstant, cal remarcar la troballa d'àrees de circulació o carrers articulats al voltant dels santuaris, així com un dipòsit o pou (D13) de finals del període posttalaiòtic, l'ús del qual s'ha relacionat amb l'aprofitament d'aigües pluvials. També es va completar l'excavació de dos recintes d'època clàssica (HR4 i HR5) que havien estat identificats ja l'any 1979 i part d'un habitatge d'època talaiòtica (HT8), molt malmès com a conseqüència de posteriors ocupacions.

Després de la finalització de la campanya d'excavació es van dur a terme treballs de conservació i restauració de gran part dels elements excavats per tal d'adequar l'àrea central del poblat a les necessitats museístiques del jaciment.

El Santuari 2 (D8)

Just a l'est del Santuari 1, es localitza el Santuari 2 (D8), un edifici de planta rectangular i cantonades arrodonides, de 7,8

per 7,1 m d'amplada màxima i una superfície total de 40 m² (Fig. 2). Tant l'orientació general de l'edifici com la porta d'accés, situada al sud-est, coincideixen amb la del Santuari 1.

L'excavació de l'edifici permeté palesar la cronologia posttalaiòtica de la seva construcció, tal com veurem a continuació, així com una remodelació de l'espai intern que en el s. II a.n.e. afectà les principals estructures de manteniment del recinte.

Fig. 1. Santuari 2, després dels treballs de restauració.

Pel que fa a les primeres evidències anteriors al primer ús del santuari, que podem relacionar amb la seva fundació, existeixen dues cubetes excavades al substrat geològic. La primera (**3B1**) es troba situada a la cantonada est, coincidint amb l'angle que formen els dos murs en aquest indret, però a una cota més baixa que la seva base.

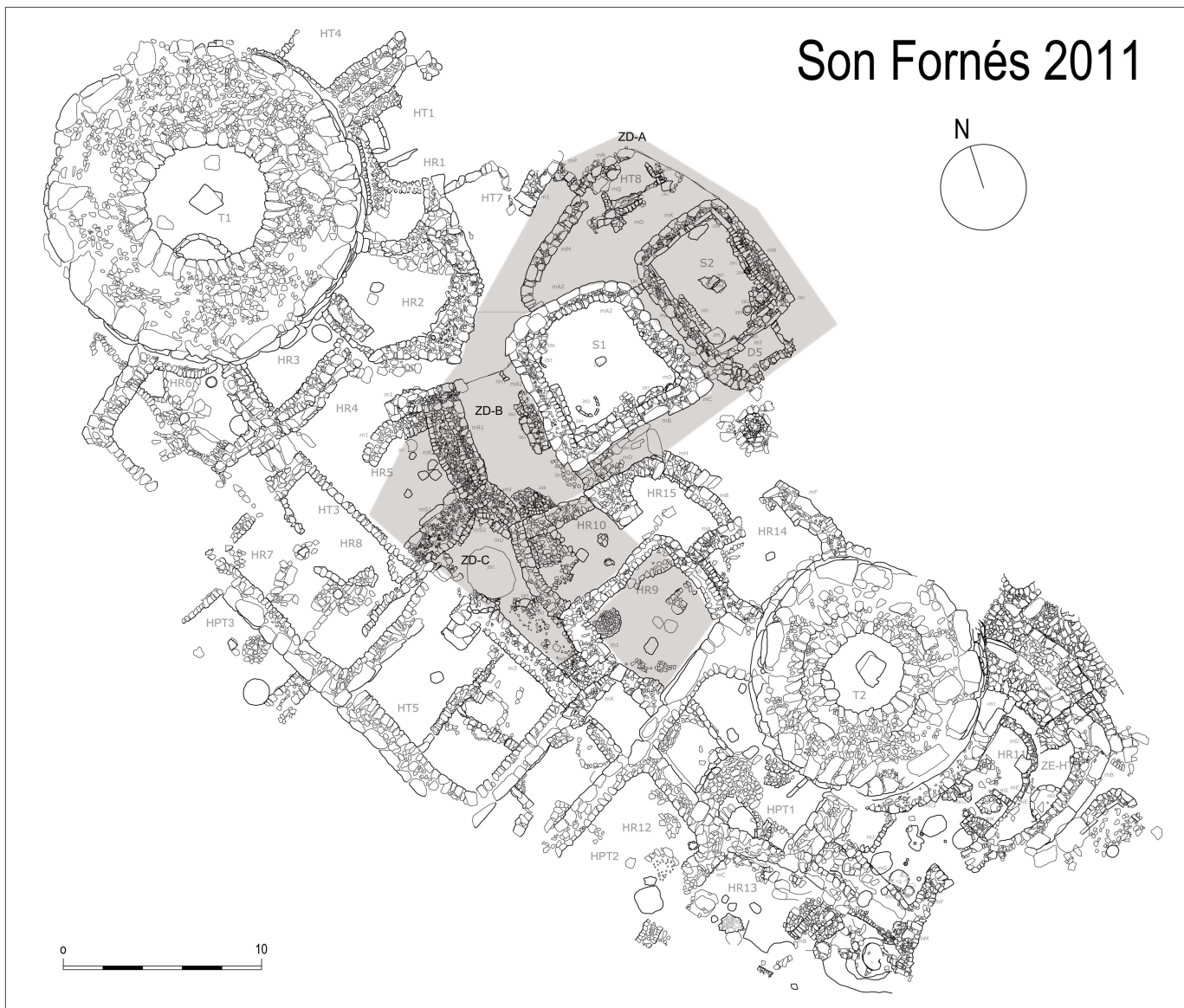

Fig. 2. Àrea excavada (trama grisa) amb subzones marcades (ZD-A, ZD-B, ZD-C).

De planta rectangular i 25 cm fondària, contenia un sorprenent dipòsit de restes humanes format per un braç dret sencer i una mà esquerra. A sobre, hi havia un llit de pedres envoltades d'un sediment fi amb alguns fragments ceràmics clarament talaiòtics, que ho segellava (Fig.3).

L'estudi antropològic determinà que aquest enterrament secundari selectiu es degué realitzar poc temps després de la defunció d'un home, que morí a una edat avançada. No es documentaren traces d'esquarterament intencional i, per tant, la segregació dels membres degué tenir lloc en un moment avançat del procés de descomposició, previ a la completa esqueletització.

La relació de la cubeta amb el santuari resulta evident si tenim en compte que, per un costat, la plena coincidència de la cubeta amb el traçat dels murs en la cantonada est sembla ser intencionada i, per un altre, la clara connexió estratigràfica entre les lloses que cobreixen les restes humanes i la base dels murs, així com també respecte de la llar de foc que, en moments posteriors, hi feren al damunt (2B2).

Fig. 3. Cubeta 3B1 amb restes humanes i llit de lloses que les cobreix.

La segona cubeta que té relació amb la fundació del Santuari 2 i que forma part de les evidències prèvies a la seva primera utilització, es troba situada a l'àrea central, a sota la llosa de pedra vertical que presideix l'edifici (3B2). De planta

irregular i uns 30 cm de fondària, contenia una gran pedra basal amb un retall on s'encaixava la llosa vertical i un vas pràcticament sencer de clara filiació posttalaiòtica (Fig. 4).

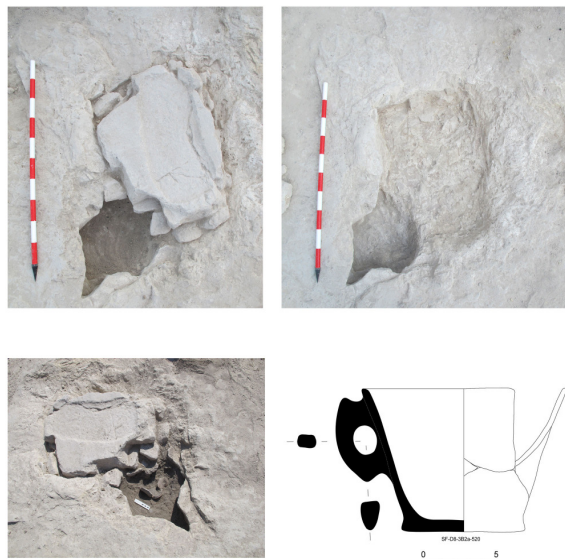

Fig. 4. Cubeta 3B2. A dalt: pedra basal amb retall i cubeta buida. A baix: vas ceràmic *in situ* i dibuix de la peça.

En el cas d'aquesta cubeta la seva connexió amb la construcció i ús inicial de l'edifici és més que evident, ja que el retall a la roca gairebé està fet a mida. En aquest retall trobem la vasa que sostenia la llosa vertical, fet que ho vincula cronològicament. Tenint en compte que el vas ceràmic forma part del reble d'aquesta cubeta i que es tracta d'una forma típica dels habitatges posttalaiòtics de Son Fornés, proposem una datació *postquem* de finals del s. IV ANE, en concordància amb els materials més antics de la primera ocupació (conjunt 2).

La primera ocupació

El dipòsit arqueològic corresponent a la primera ocupació del Santuari (conjunt 2) resultà ser una superposició de capes molt fines de cendres fruit de diferents episodis d'incendi, presumiblement intencionats, que afectaren tot el

recinte. Tant les estructures conservades com l'equipatge material que s'hi documentà estava afectat per l'acció d'aquests focs.

El recinte comptava amb un espai útil de 19 m² en el qual hi havia sis elements estructurals, tots ells situats a la meitat anterior de l'edifici: un accés format per dos escalons (2B3), una cisterna (2B1), una llar de foc amb un braser (2B2 i 2B5), un petit escudeller (2B4) i una estructura central formada per una llosa vertical amb una plataforma adossada (2B6) (Fig. 5).

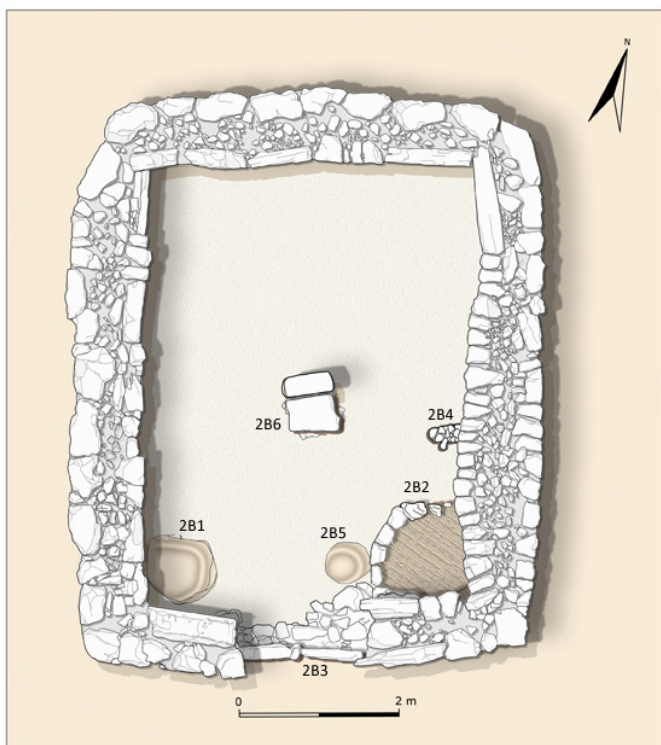

Fig. 5. Santuari 2, estructures del primer ús (conjunt 2).

Estructures del primer ús

El conjunt central és l'element singular d'aquest santuari. Està format per una llosa vertical de 1,70 m per 60 cm d'amplada i 24 de gruix amb una plataforma o taula adossada, que atorga al conjunt un aspecte de seient monumental orientat cap a l'entrada.

Sota la plataforma hi havia la cubeta excavada a la roca que contenia una llosa horitzontal amb la superfície repicada on encaixava perfectament la base de la llosa vertical (*vid. supra*).

La llar de foc, situada a la cantonada est i immediatament a sobre la cubeta 3B1, té forma de quart de cercle i està delimitada per una corona de pedres. Es caracteritza per una superposició de capes de carbons i capes de graves i macs que testimonien diferents episodis del seu ús. Situat entre els escalons d'accés i a pocs centímetres de la llar de foc es troba el cendrer o braser, una cubeta d'uns 60 cm de diàmetre i 28 de fondària que contenia carbons i cendres.

El dipòsit d'aigua es troba ubicat a la cantonada sud-oest del santuari. Es tracta d'una cubeta pseudocircular excavada al subsòl, d'uns 92 cm de diàmetre màxim i 67 de profunditat, que aparegué rebllida de pedres i d'un sediment fi.

A nivell estructural tendriem, doncs, una disposició en l'espai antagonica dels elements principals (foc-aigua en cantons oposats) i una mena de seient orientat a l'entrada idoni per controlar la zona "activa" del recinte. La impossibilitat d'utilitzar la llosa vertical per sustentar una teulada fa pensar en un edifici a cel obert durant la seva primera ocupació.

L'equipament material, per la seva banda, destaca per l'elevat grau de fragmentació i erosió, observable sobretot en les restes ceràmiques. Dins l'apartat de ceràmica a mà s'inclouen sobretot olles mitjanes i grans amb les característiques vores exvassades postlaliòtiques, idònies per a l'emmagatzematge i distribució de queviures. Per contra, els vasos de petit tamany (copes, tasses, olletes) es veuen molt poc representats.

S'han documentat un nombre molt reduït de fragments de ceràmica d'importació (Fig. 6); pel que fa el repertori amfòric, trobem alguns fragments informes i tan sols quatre

formes identificables, de producció ebusitana (una T-8.1.2.1 / PE_15 i tres T-8.1.1.1 / PE_14), que proporcionen una cronologia per a aquesta primera fase d'ocupació de finals del s. IV; inicis del s. III ANE.

La vaixel·la fina, es veu representada per alguns fragments de bols ebusitans d'imitació de vernís negre i per dos bols de campaniana A (Lamb. 31 i Lamb. 27), que ens proveeix el límit cronològic entre la primera i la segona ocupació a l'entorn de mitjan s. II ANE.

Cal esmentar el gran nombre de restes faunístiques, concretament l'abundància de mandíbules d'ovelles, cabres i porcs amb un nombre mínim d'individus de 19. L'anàlisi preliminar suggereix un patró de sacrifici regular, especialment pels mens, els quals no arriben als 6 mesos. Es documentaren dues banyes de cabra, un punxó i una possible espàtula feta a partir d'una costella de bou.

Finalment, també formen part del repertori de restes documentades una dena de vidre de color blau, diversos fragments metàl·lics de petites dimensions (ferro i plom) i un grapat d'esclats de sílex.

determinar el tipus d'activitat que es duria a terme en el santuari en aquests moments, més enllà del consum càrnic que possiblement es donaria en el marc d'esdeveniments especials.

Segona ocupació

La segona ocupació del Santuari 2, representada pel conjunt 1, es dona al voltant de mitjan s. II ANE (vid *infra*) i suposa la construcció de noves estructures sobre les restes del conjunt 2. S'ha documentat un context d'ús, així com un nivell d'enderroc, el qual estaria format per una gran quantitat de pedres de diverses mides i restes d'argila que suggereix la presència d'una coberta.

De les estructures anteriors, sols romanen en funcionament l'accés a l'edifici (2B3), del que aprofiten l'escaló superior format per dues grans lloses verticals, i l'estructura central (2B6), on la plataforma adjunta esdevé molt més baixa. La resta es construeix de bell nou.

Una d'aquestes estructures és una plataforma o banqueta formada per una sola llosa plana col·locada horitzontalment sobre un llit de pedres petites (1B3), situada a la part posterior del santuari i adossada a la paret capçalera (Fig. 7). L'absència de traces d'ús a la seva superfície en descarta un ús com a superfície de treball.

Altres elements nous d'aquest moment són dos prestatges en forma de "L" situats a les cantonades nord-est (1B5) i sud-est (1B6), els quals es van documentar associats a vasos ceràmics de producció local, alguns ben conservats (Fig. 7). La primera estructura (1B5) és una lleixa formada per unes petites lloses encastades al mur, mentre que la segona (1B6) la formava un petit empedrat adossat a la cantonada sud-est.

Finalment, es construïren dues banquetes (1B1 a l'est, 1B2 oest), d'entre 235 i 245 cm de llargària i adossades als murs en la meitat anterior del santuari. Cap sobrepassa els 45 cm d'amplada ni els 20 cm d'alçada. Estaven formades per un llit de pedres mitjanes falcades per una o dues fileres de pedres de mida petita i tot referit amb fang (Fig. 9).

En l'apartat de materials arqueològics recuperats (Fig.8) cal destacar el gran nombre de vasos ceràmics de producció

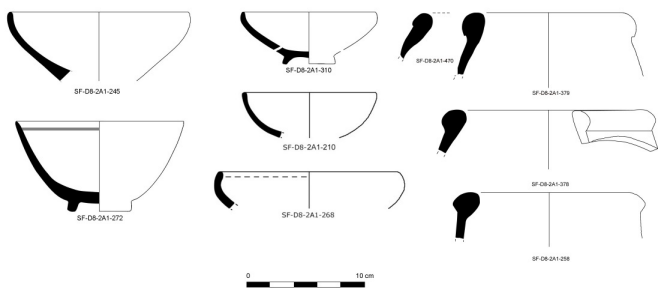

Fig. 6. Ceràmica d'importació de la primera ocupació (conjunt 2).

Les característiques de les estructures amb què compta l'edifici en aquests moments són clarament diferents a les d'altres recintes d'ús domèstic contemporanis del poblat. Certament, l'estructura central és excepcional. No obstant, la naturalesa de l'equipatge moble palesa un consum i processat d'espècies com ovella i cabra. No podem de moment

local, dels quals una vintena s'han pogut remuntar pràcticament de forma íntegra. Es tracta de recipients de mida petita, com són gobelets, tasses i olletes amb anses, amb decoració a base d'aplics en forma de mugrons i cordons semicirculars o una incisió horitzontal que marca la inflexió del coll en la superfície exterior, tots els quals són trets típics de contextos del s. II i I ANE de Son Fornés.

Fig. 7. A dalt: plataforma 1B3, a baix prestatges 1B5 (esquerra) i 1B6 (dreta) amb vasos *in situ*.

És interessant emfatitzar que aquests vasos s'han documentat de forma preferent vora els murs, exceptuant els recipients associats directament als prestatges de les cantonades, segurament atesa la seva localització sobre estants peribles encastats a les parets.

Les ceràmiques d'importació tant de tipus amfòric com de vaixel·la fina, són totalment anecdòtiques. Es redueixen a

alguns fragments de gerres púniques i púnico-ebusitanes, un fragment d'àmfora identificada com a T-8.1.3.2 / PE-17, tres tapadores d'àmfora, també de producció ebusitana i una vora d'un contenidor grecoitàlic.

Fora de l'àmbit de les produccions ceràmiques es va trobar un corn marí sencer, únic en el repertori material de Son Fornés, una dena de vidre de color blau i una petita placa de plom.

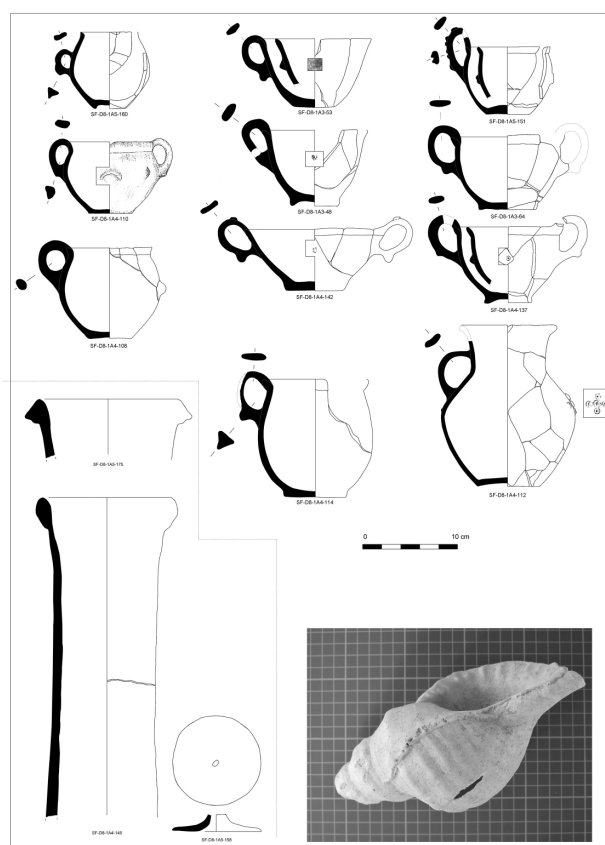

Fig. 8. Materials de la darrera ocupació del Santuari 2 (Conjunt1).

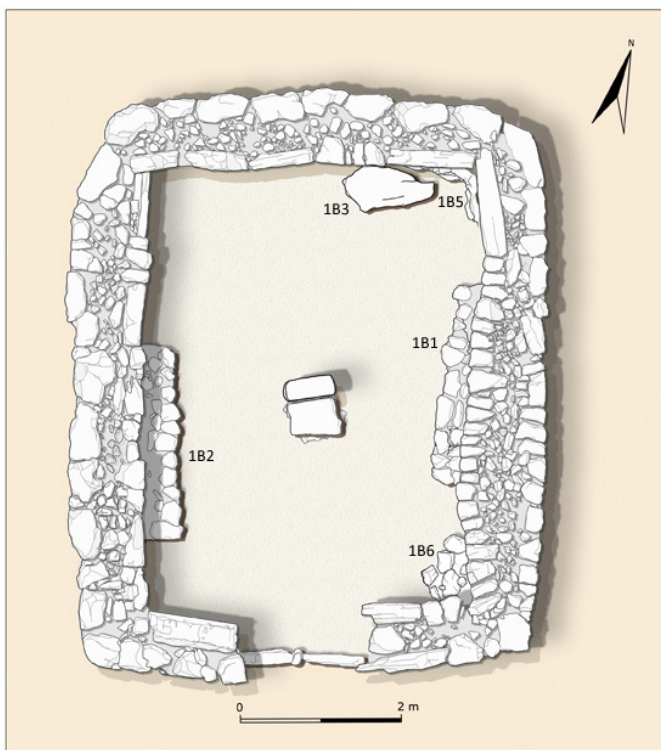

Fig. 9. Santuari 2, estructures de la segona ocupació (conjunt 1).

Les restes de fauna són nombroses, però sobretot molt fragmentades, tal i com succeeix en contextos de consum. En algunes d'elles s'observen evidències de bullit. Les espècies representades són porc, bou, ovella, cabra, cavall i conill. També hi ha constància de la presència de ca ja que alguns dels ossos presenten marques de mossegada de carnívor.

Finalment, pel que fa la funcionalitat de l'edifici durant la segona ocupació, sembla allunyar-se de l'àmbit domèstic atesa l'absència de les estructures pròpies associades a aquests usos, com la llar de foc, la cisterna o les eines necessàries per a la vida diària. Els elements documentats suggereixen un ús supradomèstic, tant pel que fa les mides del propi edifici i a la seva localització, com als trets del repertori ceràmic, testimoni d'un consum individual lligat tradicionalment a la celebració de rituals.

BIBLIOGRAFIA

AMENGUAL, P.; FORÉS, A.; GELABERT, L.; GILI, S.; HERNÁNDEZ-GASCH, J.; LULL, V.; MICÓ, R.; RIHUETE, C.; RISCH, R. (2012): "S1. Un edifici singular en el Son Fornés d'època clàssica (segles III a.n.e. – I de n.e.)", a RIERA, M. (coord.), *IV Jornades d'Arqueologia de les Illes Balears*. Eivissa, 1 i 2 d'octubre de 2010, Vessants, Arqueologia i Cultura, Palma de Mallorca, 71-81.

LULL, V.; MICÓ, R.; RIHUETE, C.; RISCH, R. (2012): "14ª Campanya d'excavacions sistemàtiques al jaciment arqueològic de Son Fornés (Montuïri, Mallorca)", 2011. Memòria lliurada al Consell de Mallorca

GASULL, P.; LULL, V.; SANAHUJA, M. E. (1984): *Son Fornés I: La Fase Talayòtica. Ensayo de reconstrucción socio-económica de una comunidad prehistórica de la isla de Mallorca*. British Archaeological Reports, International Series, 209, Oxford, 138-178.

LULL, V.; MICÓ, R.; RIHUETE, C.; RISCH, R. (2001) *La prehistòria de les Illes Balears i el Jaciment Arqueològic de Son Fornés (Montuïri, Mallorca)*. Fundació Son Fornés. Mallorca.